

DRUŽINSKI TEDNIK

Leto XII.

Ljubljana, 21. novembra 1940.

Štev. 47 (579)

Danes:

Rusija in Balkan

(Gl. str. 9)

Pod Ludovikom XI. (kralj od 1461. do 1483.) ni bilo niti enega velikega voja. Narod je postal podel; nobene čednosti ni bilo več; pokorščina je bila vse in ljudstvo je postalo nazadnje tako tiho kakor suženjski veslači na galejah.

Voltaire, francoski mislec (1694—1778)

»DRUŽINSKI TEDNIK«

Izaja ob četrtkih. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Miklošičeva 14/III. Poštni predal št. 345. Telefon št. 33-32. — Račun pošte hranilnice v Ljubljani št. 15.393. — Rokopisov ne vračamo, nefrankirani dopisi ne sprejemamo. Za odgovor je treba priložiti za 3 dni znamk.

NAROČNINA

1/4 leta 20 din, 1/2 leta 40 din, vse leto 80 din. V Italiji na leto 40 lir, v Franciji 70 frankov, v Ameriki 2 1/2 dolarja. Drugod sorazmerno. — Naročnino je plačati vnaprej.

CENE OGLASOV

V tekstnem delu: enostolpna petna vrsta ali njen prostor (višina 8 mm in širina 55 mm) 7 din; v oglašnem delu 450 din. V dvobarnem tisku cene po dogovoru. Notice: beseda 2 din. Mali oglasi: beseda 1 din. Oglasni davek povsod se posebej. Pri večkratnem naročilu popust.

Obisk se za obiskom vrsti

Španski, italijanski in bolgarski gostje na konferencah pri Hitlerju

BOLGARSKI KRALJ BORIS

SERANO SUNER

V Ljubljani, 20. novembra.

Sedanji rod preživlja res veliko, razgibano dobo, dobo, ki so ji samo trdni in zdravi živci zmogni videti za kulise; ljudem s slabimi živci se spričo tolikšnega dogajanja le prerade oči zamegle.

Komaj je minil Molotova obisk v Berlinu, so že prišli in odšli iz Nemčije drugi, novi obiski; konferenca ruskega komisarja za zunanje zadeve s poglavarjem rajha, še pred tednom dni senzacija prvega reda, je spričo njih skoraj utonila v pozabo.

Prišel je maršal Pietro Badoglio, zmagovalac nad Abesinijo in vrhovni poveljnik italijanskih armad; sestel se je v Innsbrucku s svojim nemškim tovarišem maršalom Keitlom. O čem sta govorila, ni znano; vsekako smemo domnevati, da je bila ena izmed glavnih točk dnevnega reda bodoča vojna na Sredozemskem morju, še posebej pa na Balkanu, t. j. na Grškem. Nemška agencija DNB je v zvezi s to konferenco napovedala skupno, t. j. enotno vojno vodstvo obeh držav osi.

Potem je prišel bolgarski kralj Boris. Poročilo o njegovem obisku pri Hitlerju je bolgarska uradna agencija objavila šele po kraljevi vrnitvi v Sofijo. O čem sta državna poglavarja razpravljala, lahko spet samo ugibamo: ameriške poročevalske agencije n. pr. napovedujejo nemški napad na Grčijo čez Bolgarijo. Vsekako je značilno, da je isti dan, kakor se je kralj Boris vrnil, bolgarski vojni minister general Daskalov opozoril Bolgare, da morajo biti pripravljeni na vsako eventualnost. Okvir, v katerem je minister govoril — spominska slovesnost na čast bolgarskim vojakom, padlim v svetovni vojni — je lahko slučajen ali pa tudi ne.

S Španskega je prišel zunanji minister Serano Suñer. Tudi njegov obisk je bil kratek kakor Borisov. Španija je sosed Gibraltarja; obisk njenega zunanjega ministra je torej takisto — da se tako izrazimo — sredozemskega značaja.

Hkrati s Suñerjem je prišel italijanski zunanji minister grof Ciano.

Njegov obisk je postavil vsem tem konferenca piko na i.

Se nikoli ni bilo tako težko napovedovati, kaj se pripravlja, kakor danes, po tolikšni seriji konferenc. Eno se zdi gotovo: invazije na Angleškem dogleden čas še ne bo. Vsi ti sestanki in pogovori so veljali vojnim dogodkom drugod, ne na zahodu.

Ce rečemo drugod, moremo ta trenutek imeti v mislih samo Sredozemlje in njega obrobne dežele, t. j. Španijo, Severno Afriko, južni Balkan in Turčijo.

Ne zdi se prav verjetno, da bi bila Španija, še krvaveča iz ran državljanske vojne, voljna tvegati grozote oboroženega konflikta z glavno sovražnico Nemčije in Italije. Se d druga argumenta govorita zoper to možnost: Španija je pasivna dežela in navezana na uvoz živeža; blokada bi jo zato hudo zadela. Španija je pa tudi siromašna dežela, še posebno po dolgotrajni državljanski vojni; a denar za obnovo bi ji mogle dati samo Anglija in Združene države.

Vse to govori proti verjetnosti španske intervencije proti Veliki Britaniji. Možna bi bila takšna intervencija samo tedaj, če bi španski voditelji verovali v kratkotrajnost vojne. Problem Španije bi se torej dal strniti v eno samo vprašanje: Ali je Hitler prepričan Suñerja, da sta Nemčija in Italija tako močni, da bosta že v bližnji bodočnosti, ne šele čez leto dni ali celo še pozneje, prisilili Anglijo na kolena?

Mnogo logičnejši se zdi nemški sunek čez vzhodni Balkan.

Bolgarija je sosed Romunije in že od nekdaj velika prijateljica Nemčije, pa hkrati neprijateljica Grčije, že zato, ker ima z njo neurejene teritorialne račune. Iz Romunije lahko Nemčija vsak trenutek vrže svoje divizije na Bolgarsko; sodeč po časopisnih poročilih — uradno sicer demantiranih — je to že storila.

Bolgarija je sosed tudi Grčije. Nemške čete v Bolgariji lahko tedaj od danes do jutri udarijo na Grke.

Bolgarija pa meji tudi ob Turčijo, a Turčija je zaveznica Grčije. Kaj bo Turčija storila, če bo Bolgarija posredno ali neposredno napadla Grke z vzhoda?

MUSSOLINI

je imel v ponedeljek, za 5. obletnico sankcij, velik govor o političnem in vojaškem položaju. (Gl. str. 2.)

GROF CIANO

Doslej je veljal aksiom, da bi bolgarski napad na Grčijo avtomatsko potegnil tudi Turčijo v vojno. Toda

doslej je bilo govora zmerom le o neposrednem bolgarskem napadu, nikdar ne o posrednem. Nemški napad preko Bolgarije bi bil v njenih očeh posrednega značaja, dokler bi Bolgarija sama stala ob strani; ali bi bil takšen tudi v turških očeh?

Tako smo prišli do glavne neznanke: do Turčije. Vse do prejšnjega tedna Turčija ni bila neznanka; njeno stališče je bilo jasno in nedvoumno. Neznanka je Turčija utegnila postati prejšnji teden — po Molotova obisku v Berlinu.

In tod bo po vsej priliki ključ do celotnega problema. Ali je Rusija Nemcem kaj obljubila zastran Turčije? Če pojdejo nemške armade čez Bolgarijo na Grčijo, ne da bi se Turčija zganila, bo odgovor na vprašanje pač pritrdilen. Iz tega se bo pa rodilo novo vprašanje: kaj bo z Dardanelami? Ves ruski kompleks je zajet v tem vprašanju.

Pustimo ta kompleks ob strani in pogledimo, kakšne bi bile posledice nemškega napada na Grke.

Nedvomno je, da je položaj v vzhodnem Sredozemlju danes bistveno drugačen, kakor bi bil, če bi se bilo Italiji posrečilo v enem samem zaletu Grčijo pomandrat. Pred tremi tedni Anglija še ni bila na grških otokih v Egejskem morju, zato ne bi pohod s celinske Grčije na maloazijsko obal delal takrat napadalcem nikakršnih posebnih težav. Danes je slika drugačna. Danes tudi padec Grčije še ne bi pomenil kapitulacije Turčije ne smrtno nevarnosti za britansko posest okoli Suezja in Palestine. Egejski otoki zapirajo dostop do Dardanel in hkrati do Suezja, a invazija na utrjene in dobro branjene otoke je ena izmed najtežjih nalog vojne strategije. Dva dokaza: osamljena Malta je še zmerom nedotaknjena v angleških rokah; osamljeni in blokirani Dodekanez je slej ko prej trdno v italijanski oblasti.

Če bi se Nemčija in Italija odločili za koncentričen napad na Grčijo, bi se iz tega razvila srdita in dolgotrajna vojna za britanski Bližnji vzhod. Njen izid bi utegnil bistveno vplivati na končni razplet vojne med diktaturami in demokracijo. Posledice vojne na Bližnjem vzhodu bi se prej ali slej videle tudi na Daljnem vzhodu — od tam pa bi se dogodki hi bila

MARŠAL BADOGLIO

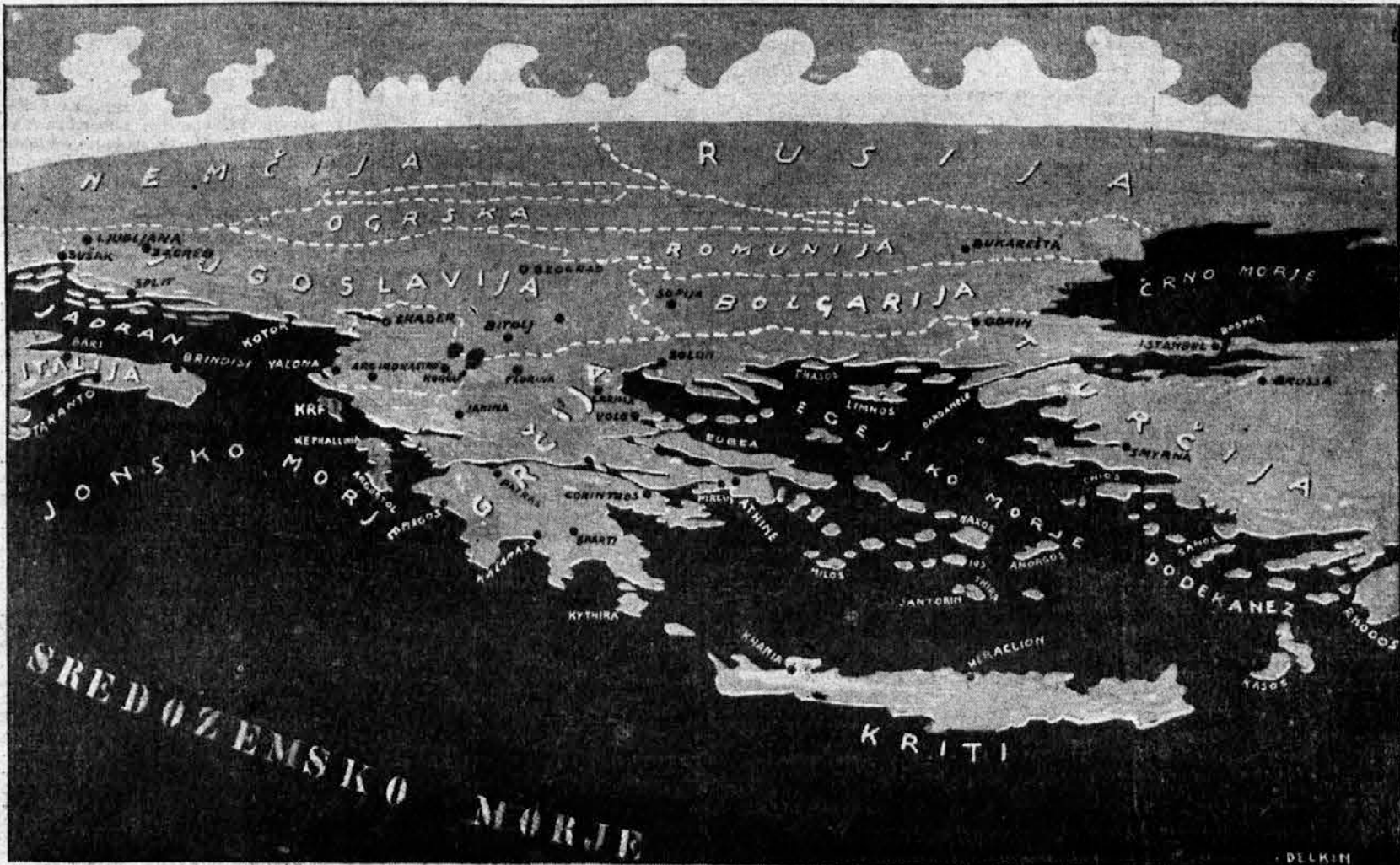

GENERAL WAVELL, angleški vrhovni poveljnik v vzhodnem Sredozemlju.

pa odvisna tudi intervencija Združenih držav.

Tako bi se iz sedanjih obiskov v Nemčiji utegnila kmalu razviti nova faza svetovne vojne. Prej ali slej bo nova faza morala priti na vrsto; interesi diktatur jo zahtevajo. Dinamika je osnovno gibalno totalitarnih držav, a sedanje stanje na bojiščih grozi, da se izpridi v statičnost. Tudi ne gre izpustiti izpred oči okoliščine, da bo Anglija — in z njo USA — tem bolj pripravljena, čim bolj se vojna zavleče. Ze zato Rimu in Berlinu, pa tudi Tokiu ne kaže rok križem držati.

Claes, ver

K DOGODKOM NA BALKANU IN OKOLI NJEGA; PERSPEKTIVEN ZEMLJEVID VZHODNEGA SREDOZEMLJA

RUSIJA IN BALKAN

KOLONIJA GABON, dežela kavčuka in spalne bolezni

Razglabljanje carigradskega dopisnika uglednega švicarskega lista

Josip Staljin

O nobeni drugi državi najbrže svet toliko ne ugiba kakor o Sovjetski Rusiji. Nobena druga zunanja politika ni tako skrivnostna kakor moskovska. Družinski tednik je že nekajkrat skušal stremeljenje nove Rusije analizirati: sklepal je iz posledic na vzroke in na bodoče posledice. To razglabljanje ne bi bilo popolno in njegovi izsledki se ne bi zdeli dovolj tehtni, če ne bi dali besede še drugim: takšnim, ki jim je prav tako kakor nam resnica najvišji cilj.

Takšen članek smo brali sredi preteklega tedna, tik pred berlinskim obiskom ruskega zunanjega komisarja Molotova, izpod peresa carigradskega dopisnika švicarskega dnevnika *National Zeitung* (Bazel).

Zakaj Moskva molči?

S tem vprašanjem se spričo nedavnih dogodkov v jugovzhodni Evropi bavi ves svet, najbolj pa seveda neposredno prizadete države.

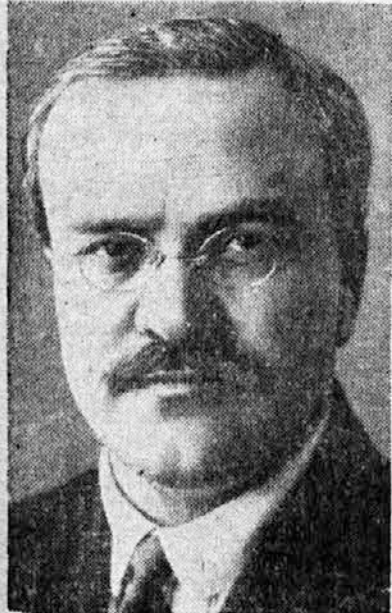
Zakaj Moskva molči, ko nemški sunek tja do Črnega morja nedvomno posega tudi v lastne interese Sovjetske zveze?

Prva razlaga

V splošnem si molčanje Sovjetske Rusije razlagamo na tri načine. Prva razlaga pravi, da Sovjetska zveza ni več zainteresirana na jugovzhodni Evropi in da tega ozemlja, ki ga državi osi proglašata za svoj življenjski prostor, ne osporava več.

Za takšno naziranje nimamo do danes prav nikakršnega dokaza, pač je pa cela vrsta argumentov, ki dokazujejo ravno nasprotno. Nismo še pozabili, da je Sovjetska zveza šele pred nekaj tedni začela aktivno posegati v balkansko politiko. Najvažnejši znaki za to so: obnova diplomatskih odnosov z Jugoslavijo, sklenitev trgovinskih dogovorov z balkanskimi državami in izpremembe ruskega diplomatskega osebja v jugovzhodnih državah.

Ni nobenih znakov, ki bi kazali, da se bo sovjetska politika v tem pogledu izpremenila. Moskva je celo v dveh primerih sama zavrnila nazi-

Sovjetski zunanji komisar Molotov

ranje, da bi se zaradi dogodkov v jugovzhodni Evropi ne čutila prizadete. Prvič je to bilo tedaj, ko so — tako je objavila sovjetska uradna agencija Tass — nemškemu poslaniku v Moskvi uradno sporočili, da Sovjetska zveza kot obdonavska država ne more gledati plovbe po Donavi stati ob strani; nasprotno, da mora biti zraven, kadar se obravnavajo donavski problemi. Drugič je nastopila tedaj, ko se je neki ruski časopis postavil na stališče, da se je Sovjetska zveza na korist držav osi odpovedala vplivu v jugovzhodni Evropi; takrat je uradna agencija Tass omenjeni članek tako ostro zavrnila, da se je bralcu nehote zdelo, kakor da so Rusi članek objavili zgolj zaradi tega demantija.

Končno pa govori proti temu naziranju tudi enostavno dejstvo, da prav nobena država, čeprav bi hotela, ne more stati ob strani, kadar gre za stvari, ki so za njeno lastno varnost tako odločilnega pomena, kakor je dogajanje v jugovzhodni Evropi in ob Črnem morju za varnost Sovjetske zveze.

Druga razlaga

Druga razlaga za molk Sovjetske zveze nasproti najnovejšim dogodkom na jugovzhodu se opira na naziranje, da je bilo vse, kar se je od začetka vojne zgodilo v vzhodni in jugovzhodni Evropi, že v naprej med Berlinom in Moskvo bolj ali manj podrobno dogovorjeno. Nemčija odnosno os in Sovjetska zveza naj bi si bile dokončno razdelile interesna področja, in tako sleherni spor že v kralji zadušile. Zato — pravi ta razlaga — nima Moskva ničesar pripomniti, če Nemčija n. pr. pošlje svoje čete v Romunijo.

V zvezi s tem se berejo in slišijo vse mogoče bolj ali manj tvegane kombinacije o razdelitvi sveta med osjo in Sovjetsko zvezo. Po tej teoriji naj bi Rusija dobila mosulski petrolej in dohod k Perzijskemu zalivu, ker se je odpovedala jugovzhodni Evropi.

Tudi to naziranje, nastalo v zvezi z delitvijo Poljske med Nemčijo in Sovjetsko zvezo, je danes že nedvoumno ovrženo. Prvič je zelo dvomljivo, ali sta se Nemčija in Rusija o delitvi Poljske že vnaprej dogovorili; nepobito je pa, da so se vsi poznejši dogodki na jugovzhodu, kakor zasedba Besarabije, dunajska razsodba, poročila osi Romuniji in na posled poiznanje nemških čet v Romunijo, izvršili brez poprejšnjega medsebojnega dogovora.

Tretja razlaga

Tretja razlaga pa pravi, da se Sovjetska zveza čuti vojaško tako šibko in v primeri z nemško vojsko tako zelo slabotno, da ji ne ostane nič drugega, kakor da da osi proste roke na Balkanu. Ne da bi se spuščali v vojaška vprašanja, lahko tej razlagi postavimo nasproti enostavno dejstvo, da se Sovjetska zveza že dolga leta oborožuje, kakor razen nje samo še ena država v Evropi — Nemčija — in da ima — v nasprotju z Nemčijo — doslej vso svojo vojaško silo še nedotaknjeno.

Kakor je res, da se bo Sovjetska zveza — kakor sicer tudi vsaka druga država — skušala konfliktu za čim daljši čas izogniti, prav tako pa ni verjetno, da bi se že kar od vsega začetka čutila vojaško prešibko, da bi se — če bo potrebno — postavila nasprotniku po robu.

Če bo potrebno... Vse govori za to, da je v teh besedah iskati najprej prostejšo, najnaravnejšo in obenem najpravičnejšo razlago za dozdevno pasivnost Sovjetske zveze. Jugovzhodna Evropa ima vtisk, da se Sovjetska zveza še ne čuti tako ogrožene, da bi morala nastopiti, tembolj ker bi bil danes tak nastop možen bržčas le v obliki vojaške napadalne akcije. Moskva neprestano zatrjuje, da nima nikakršnih napadalnih namenov in da želi svojo politiko »nevojskovanja«
nadaljevati. Zato se bo zanesljivo hotela izogniti vsemu, kar bi jo moglo lepega dne potegniti v vlogo zaveznice »kapitalističnih demokracij«.

Torej —?

Trenutek, ko bo Rusija — zares in samo zaradi svojih lastnih interesov in svoje varnosti — stopila v vojno, se ne da določiti. Odnosi med Ankaro in Moskvo so, čeprav nekateri nasprotno zatrjujejo, docela prijateljski. Res je, da je bilo sredi oktobra na sestanku med turškim moskovskim poslanikom Aktajem in

Molotovom, kakor tudi pri avdienci sovjetskega ankarskega poslanika Vinogradova pri turškem ministrskem predsedniku Refiku Sajdamu, govora o aktualnih vprašanjih. Da pa obstoje med Moskvo in Ankaro obvezni dogovori, ni tako zanesljivo.

Tiha, žilava borba

Nobeden izmed navedenih momentov pa nikakor ne more izpremeniti celotne konstelacije: za dogajanje na jugovzhodu, za nastope Nemčije na eni in za molk Rusije na drugi strani, ni prav nobene druge razlage razen te, da se obe državi docela zavedata, kako se bodo skoraj nujno morali dogodki razvijati, in si skušata v tihi in žilavi borbi pridobiti potrebne postojanke. Ko je Rusija zasedla Besarabijo in severno Bukovino, se je runda — da se športno izrazimo — končala Rusiji v korist. Naslednje tri runde so pa bile v prid Nemčiji: dunajska razsodba s poročtvom Romuniji, sklenitev vojaške trozveze in zasedba Romunije.

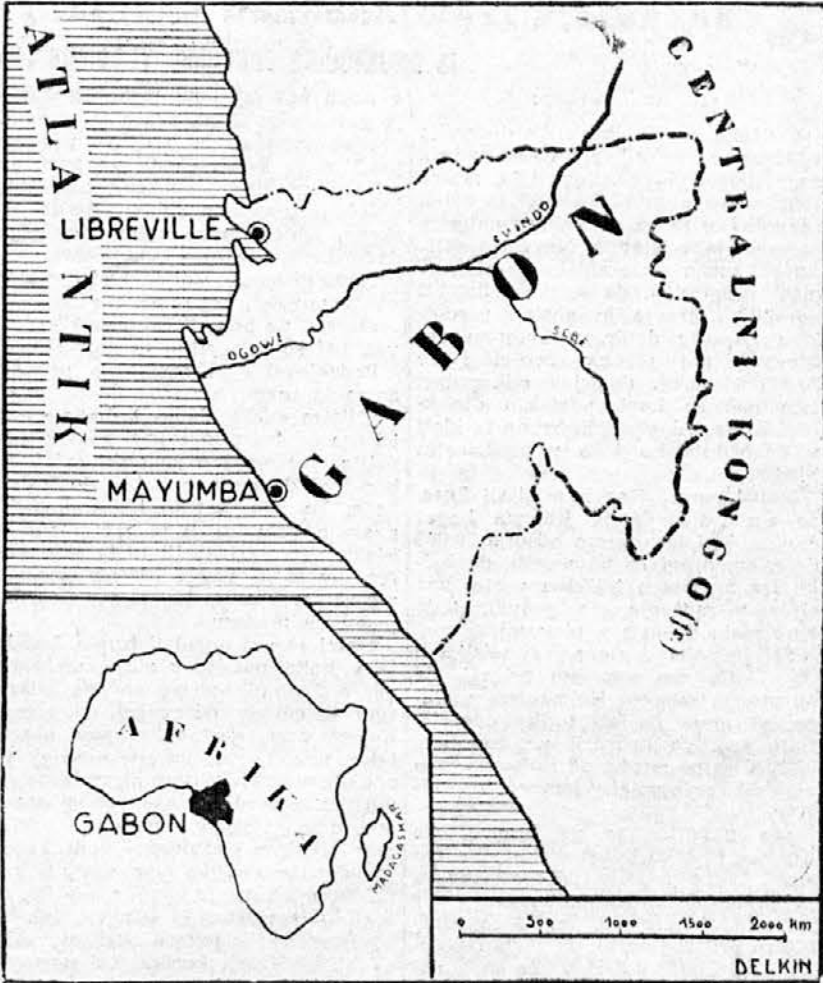
A borba se nadaljuje, ne samo na evropskem jugovzhodu in na evropskem severnem bojišču, ampak tudi v svetovnopoličnem dogajanju. In prav zato je molk Rusije morebiti manj skrivnosten, kakor bi se na prvi pogled zdelo. Zadeva se nam vidi skrivnostna le zato, ker gledamo na dogajanje z vidika trenutnega položaja in z oči neposredno prizadetih ter pri tem ne vidimo širšega olzorca. Morda bo obisk Molotova v Berlinu odprl nove razglede.

Pretekli teden smo brali, da je francoski general de Gaulle »voditelj svobodnih Francozov«, kakor se sam imenuje, zavzel Libreville, glavno mesto francoske afriške kolonije Gabon. Medtem so se tudi ostale naselbine v koloniji podredile generalu de Gaulleu.

Gabon je kot kolonija del Francoske Ekvatorialne Afrike. Prebivalstva ima samo 400.000 (med njimi le 1223 belcev), t. j. 40krat manj kakor Jugoslavija. Čeprav po površini (241.000 km²) le prav malo zaostaja za našo državo (249.000 km²). Glavno mesto Libreville (dobesedno: svobodno mesto) šteje 6000 ljudi.

Gabon je močvirna in nezdružena kolonija (malarija, griža, spalna bolezen), ima pa dosti lesa, slonovine, palmovca olja in kavčuka. Zaradi pomanjkanja železnice in cest se prirodna bogastva dežele ne dajo s pridom izrabljati. Z zavzetjem Gabona so Francozi, ki se bore na strani Velike Britanije, zadelali poslednjo vrzel v britanskem afriškem bloku od Egipta do Južnoafriške unije.

Akcija generala de Gaulleja za odcepitev francoskih afriških kolonij od vichyjske vlade se je začela konec avgusta. Takrat se je Vichyju izneveril Čad: najsevernejša kolonija Francoske Ekvatorialne Afrike. Dva dni pozneje smo brali o odpadu Srednjega Konga, Ubangija in francoskega mandatnega ozemlja Kameruna.

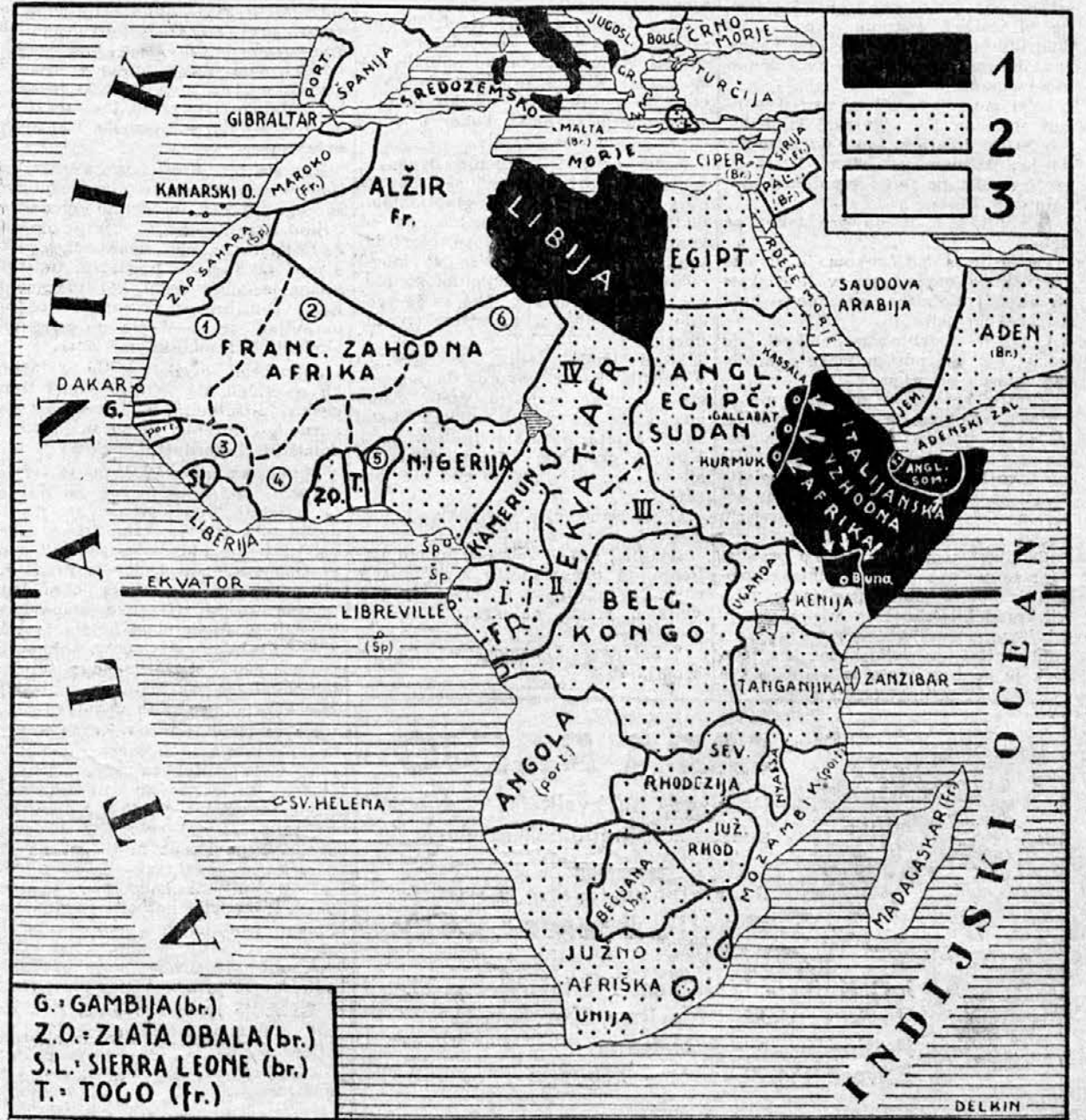
Francoska Ekvatorialna Afrika meri 2.721.000 km² in šteje 4.500.000 prebivalcev. Glavno mesto je Brazzaville (8000 prebivalcev).

Legenda za spodnji zemljevid

1 (črno ozemlje): italijanski imperij in ozemlje, ki ga je Italija zavzela v Afriki (britanska Somalija, severovzhodna Kenija in sudanska obmejna mesta Kasala, Galabat in Kurmuk). — 2 (pikčasto ozemlje): britanska in britanskih zaveznikov posest v Afriki (Južnoafriška unija, Belgijski Kongo, Egipt, Francoski Kamerun in Francoska Ekvatorialna Afrika z Gabonom). — 3 (bela ploskev): nevtralne ali nevojskujoče se države in njihova posest.

Zemljevid kaže tudi to, kako je vichyjska vlada v avgustu t. l. na novo razdelila Francosko Zahodno Afriko, ko je kolonijo Mavretanijo in samostojno okrožje Dakar pridružila koloniji Senegal. Kolonije, ki danes sestavljajo Francosko Zahodno Afriko, so na zemljevidu označene z arabskimi številkami: 1 = Senegal, 2 = Francoski Sudan, 3 = Francoska Gvineja, 4 = Slonovinasta obala, 5 = Dahomej, 6 = Niger.

Tudi Francoska Ekvatorialna Afrika je zdaj enotna kolonija, sestavljena iz Gabona (I), Srednjega Konga (II), Ubangija (III) in Čada (IV).

G. GAMBIIJA (br.)
Z.O. ZLATA OBALA (br.)
S.L. SIERRA LEONE (br.)
T. TOGO (fr.)

Skrivnost japonskega vohuna

ZA KULISAMI JAPONSKEGA IMPERIALIZMA

RAZKRITJA ITALIJANSKEGA ČASNIKARJA AMLETA VESPE

IZ ANGLEŠČINE PREVEDEL VLADIMIR PAVŠIČ

18. nadaljevanje

G. Kofman, lastnik velike drogerije v Harbinu, je bil po vsem videzu sodeč bogat človek. Ponoči 11. marca 1932. so ga ugrabili Rusi, ki so delali za policijo, in ga vtaknili v najnižjo podzemeljsko klet v Novem mestu. *Rupor*, rusko emigrantsko glasilo, je pisal drugi dan, da so neki banditi ugrabili Kofmana in poslali uredništvu *Ruporja* dopis, v katerem zahtevajo, naj plačajo svojci žrtve 30.000 kitajskih dolarjev odkupnine. Isto noč so Rusi, poslušno orodje orožništva, odpeljali Kofmana iz kleti v neko kitajsko hišo v predmestju Madiagoju.

Izmed onih, ki so informirali Ruse, so eni trdili, da je Kofman bogat človek, ki lahko mirno odšteje 30.000 dolarjev, drugi so pa menili, da bržko res ne zmoro tolikšne vsote. Ima sicer premoženje, so pravili, toda bore malo denarja v blagajni.

Sef je pobaral mene, kaj mislim o stvari. Odprto sem mu priznal, da po mojem mnenju Kofmanova rodbina ne more odšteti toliko denarja. Nato sem ga opozoril na govorice, ki krožijo po mestu, da Kofmana niso ugrabili razbojniki, temveč orožništvo.

»Za govorice se ne brigam. Če Kofman ni tako bogat, kakor mislimo mi, lahko odšteje denar Židovska zveza in plača odkupnino zanj.«

Naslednji dan 13. maja, je orožništvo pristalo na to, da zniža odkupnino na 15.000 dolarjev. Ze so hoteli poslati *Ruporju* izjavo, ko se je vtaknil vmes Radzojevski, eden od ruskih ugrabiteljev. Ta mladi, ničvredni lopov je leta 1927. zapustil Sovjetsko Rusijo in prišel v Mandžurijo skupaj s svojo nič manj izpriženo družino. Sprva so jih imeli za agente sovjetske vlade, nedvomno zato, ker je bil njegov oče v službi na sovjetskem konzulatu. Kasneje pa se je sin spajdal s neko dokaj sumljivo tolpo, ki je skrivala svoje delovanje pod krinko patriotizma in antisovjetizma. Dvakrat je bil Radzojevski zaprt zaradi žeparstva. Z orožjem je dosegel, da so ga pripustili kot študenta na neko pravno šolo, kjer si je po dveh mesecih na podoben način izsilil diplomu.

Cisto naravno je bilo, da je morala ta pretepaška bratovščina zbuditi pozornost Japoncev. Le-ti so jo nazadnje povabili, naj se pridruži njihovi morilski tolpi, pred katero je trepetal ves Harbin.

In tako je bil med tistimi, ki so Kofmana ugrabili, tudi Radzojevski. Prav on je vztrajal na tem, da mora Kofmanova družina plačati 30.000 dolarjev. Ničesar ni hotel slišati o tem, da bi znižali odkupnino na 15.000 dolarjev; izjavljal je, da ima zanesljive informacije o Kofmanovih denarnih razmerah.

»Naj mu jaz izprašam vest. Prepričan sem, da bom izvelkel iz dedca teh 30.000 dolarjev, samo dovolite mi, da jaz izvedem vso stvar. Dajte ga meni v roke, pa se bo vse dobro končalo.«

Dovolili so mu, da gre takoj na delo.

Odšel je s Kiričnikom in dvema japonskima orožnikoma v hišo, kjer so stražili Kofmana, zvezanega in z zamašenimi usti.

O pol dvanajstih sem dobil od šefa poziv, naj vse pustim in se nemudoma zglasim pri njem.

»Veste, kaj se je zgodilo?« me je vprašal. »Kofman je mrtev. Vse kaže, da so ga trpinčili in da zaradi slabega srca ni mogel tega pretrpeti. Naj bo tako ali tako, stopite tja, pogledajte in mi sporočite, kako se je stvar odigrala. Telefoniral sem orožništvo in prosil, naj vam dovolijo pristop.«

Odvihral sem na orožniško postajo, kjer so me posadili v civilni avtomobil; čez deset minut smo se že ustavili pred kitajsko hišo v predmestju Madiagoju.

Orožniški narednik, ki me je spremljal, je sunil v vrata in vstopila sva

v staro pol razpadlo poslopje. Notri je gorela ena sama sveča in v njeni svetlobi sem mogel razbrati postave petih mož, ki so sedeli za mizo in pili pivo: dva Japonca, orožnika, oblečena v civilno obleko, Radzojevskega, Kiričnika in nekega drugega Rusa, ki mu je bilo ime Kalusko.

Ponudili so mi stol in Radzojevskij me je povabil, naj pijem z njimi.

»Hvala, ne bom. Prišel sem raziskovat, kaj se je zgodilo tu notri.«

Radzojevskij je zaničljivo poškilil name in rekel:

»Nisem mislil, da je treba o smrti takega prasca pripravljati kakšno poročilo. Tej prekleti židovski svinji je bilo več do denarja kakor do lastne kože. To ima, ker ni hotel govoriti s svojo ženo in ji ni maral pisati. Malce sem ga ostražil in ta stari norc gre in ti umre. Mi ne moremo nič za to. Ves Harbin je poln njemu podobnih prascev.«

Hotel sem si ogledati truplo. Ležalo je v kotu, pokrito s staro, umazano odejo. Sklonil sem se nadenj, odkril zgornji del in odprel od groze. Komaj sem spoznal njegov obraz, tako je bil ves pokrit z vžigi in opeklinami, ki so mu jih prizadejali mučilci. Smrad po osmojenem mesu me je spravljal v omedlevalo. Zdaj sem vedel, odkod ogabni vonj, ki mi je udaril v nos, ko sem vstopil. Vedel sem, kaj se je zgodilo.

»Kdo je to storil?« sem vprašal.

»Jaz,« je odgovoril Radzojevskij.

»Tako bi morali končati vsi umazani Židje, sovražniki Rusije.«

Videl sem, da so Kofmana strahotno mučili. Najprej so mu ožgali roke in noge, nato so mu dobesedno spekli obraz in nazadnje, ko je vpil v mučeniških, neznošnih bolečinah, so mu zamašili usta, tako da se je zadušil.

Vrnil sem se k šefu in mu povedal, kaj sem videl in dognal. Ni pokazal, da bi si zastražen tega delal kakšne skrbi, in je samo vzkliznil: »Preneumno! Toliko hrupa za prazen nič.«

Japonsko orožništvo, ki je kopicilo grozoto na grozoto, je razsekalo truplo mrtvega moža na štiri kose, in sicer zaradi njegove prevelike teže, ter ga vrglo v skupen grob, kamor so odlagali žrtve mamil, ki so jih dan za dnem pobirali mrtve po harbinskih ulicah.

Navzlic temu se je pa japonsko orožništvo še nadalje pogajalo s Kofmanovo družino glede odkupnine. Gospa Kofmanova je tri tedne po brutalnem umoru svojega moža plačala Japoncem 18.000 dolarjev za njegovo rešitev.

Povsod je bilo toliko rivalskih tolpe ruskih in kitajskih razbojnikov, ki so bili v službi japonske policije, da si bogati Kitajci in Rusi niso več upali iz svojih hiš. Vsekako je bila »vlada terorja« hujska kakor v dnehi *carte blanche* in Bastilje.

Kadar so hoteli iztisniti denar iz sovjetskih državljanov, si Japonci niso delali preglavic z ugrabljanjem; obdolžili so jih kratkomalo, da so komunisti in propagatorji, ter jih vrgli v ječo, odkoder so se mogli rešiti samo na en način: da so plačali drago odkupnino. Isto se je zgodilo tudi bogatim mandžurskim Židom.

Morda imajo — — — to v mislih, kadar govorijo, da so pristaši politike »odprtih vrat«. Samo ena vrata so pustili odprta: tista, skozi katera pošiljajo ljudi v ječo. Njihovo geslo je: »Sem z denarjem ali vam pa ne odpremo več vrat nazaj.«

Edgar Snow piše v članku »Japonci grade novo kolonijo«:

»Harbin, nekoč zabaven in poln življenja, je danes mesto živih mrtvecev... Najbrže ni v nobenem drugem velikem mestu na svetu življenje

* Saturday Evening Post, 24. februarja 1934.

tako negotovo. Harbinski prebivalci, med njimi 100.000 belih in rdečih Rusov, tvegajo svoje življenje, če gredo tudi ob belem dnevu na ulico brez orožja. Napadi, ropi, umori in ugrabitve so na dnevnem redu.

»Tuji konzuli se morajo obdajati s telesno stražo. Ko sem se mudil v Harbinu, sem nekega dne hodil ob reki Sungariju v družbi s članom bostonskega kongresa Tinkhamom, ki je takrat potoval po Mandžuriji. Obiskala sva širokosrčnega Georgea Hansona, bržkone najbolj priljubljenega generalnega konzula na svetu. Na mizici v svoji pisarni je imel Mr. Hanson cel arsenal pušk in avtomatskih pištol. Po vsej hiši je imel postavljene straže, ki so morale budno paziti na bandite.

Lastnik *Modernega hotela* je bil tiste dni, ko sem se mudil v Harbinu, ves v skrbeh, ker mu je izginil njegov sin, talentiran pianist in francoski državljani. Ugrabili so ga bili ruski banditi; zagrozili so, da mu bodo prste odsekali, če ne dobe 300.000 dolarjev odkupnine. In res so mu odrezali ušesa in ga nazadnje umorili. Nekaj milj od mesta so imeli gangstri skrivališče za ugrabljence.

24. poglavje

KASPEJEVA ZADEVA

Med vsemi ugrabitvami, pri katerih sem bil udeležen, je ugrabitev mladega Kaspeja dvignila največ prahu in postala prava mednarodna senzacija. V stvar sem bil tako tesno zapleten, da me je domala stala življenje.

Oče nesrečnega Kaspeja, Jožef Kaspe, je prišel v Harbin kot ruski begunec po končani rusko-japonski vojni, v kateri je služil pri dragoncih.

V Harbinu je odprl majhno urarno, a že v nekaj letih jo je povečal v prodajalnico draguljev in srebrnih izdelkov. Leta 1918. je bil lastnik najimenitnejše draguljarne na Daljnem vzhodu in solastnik *Modernega hotela*, najuglednejšega v Harbinu.

Leta 1932., v času japonske okupacije, je imel Jožef Kaspe lastno veliko trgovino z dragulji, bil je edini lastnik *Modernega hotela* in predsednik neke gledališke družbe, ki je razpolagala s celo vrsto gledališč in kinematografov. Njegovo premoženje so cenili različno, od pol milijona do nekaj milijonov. Tudi o tem, kako si je nakopičil svoje imetje, so krožile različne domneve in govorice.

Jožef Kaspe je imel svojo slabost. Rad je govoril o sebi in svojih milijonih... in prav tako o svojih dveh sinovih, ki sta študirala na Francoskem, prvi na Sorbonni, drugi na konservatoriju v Parizu. Rad je govoril o tem, da sta njegova sinova prvaka med svojimi vrstniki in velika nada svojih slavnišol... in seveda o tem, da sta postala francoska državljana.

Ker sta bila torej francoska državljana, je prenesel nanju lastništvo svojega hotela in svojih gledališč, kakor hitro je mogel, ker je opazil, da kažejo Japonci nenavadno zanimanje za njegovo bogastvo. In stari Kaspe je dobro vedel, kaj to pomeni. Ko je bil prenos lastništva končno opravljen, so zavirale na njegovih gledaliških francoske trikolore.

Japoncem seveda ni šlo v račun, ko so videli, da je prešlo pod francosko jurisdikcijo to krasno in donosno premoženje, ki so si ga bili v domišljiji že prilastili.

V začetku maja 1933. mi je šef izdal svojo željo, da bi rad dal Kaspeja ugrabiti. Toda priznal je, da to ne bi bila kdo ve kako lahka zadeva. Kaspe je redkokdaj zapustil svoje stanovanje, in kadar je prišel na ulico, ga je spremljala oborožena telesna straža. Njegovo stanovanje je pritičljivo *Modernega hotela* je bilo kakor trdnjava. Njegova okna in vrata so bila zavarovana s težkimi jeklenimi zasloni. Zunaj in znotraj je bilo vse polno ruskih čuvajev.

Ko je mladi Simeon Kaspe končal svoje študije na konservatoriju v Parizu, je prišel za nekaj časa v Harbin. Bil je izredno kultiviran mladenič in odličen pianist; njegov oče ga je postavil celo nad Paderevskega. Papa Kaspe ni gledal na denar, kadar je šlo za to, da njegov *maestro* priredi koncert v tem ali onem njegovih najboljših gledališč. Mnogo denarja je vrgel v priprave za nastop svojega sina pred izbranim občinstvom v Sanghaju in Tokiu, odkoder se je moral prav tedaj vrniti.

Ze se je harbinsko orožništvo oziralo za mladim Kaspejem, ki niti mislil ni, da bi kdo skušal ugrabiti njega, francoskega državljana. Toda motil se je.

Dalje prihodnjic

H. I. ANDERSEN: ZGODBA O KRESILU

»Če boš pa tekel tja, kjer sem stanoval, in mi prinesel kresilo, boš dobil štiri groše. Pohiti, fant!«

Čevljarski vajenec bi rad imel štiri groše in je zato hitro stekel po kresilo.

20

Prinesel ga je vojaku in — zdaj pa poslušajte!

Zunaj mesta so bile pripravljene velike vislice, okrog in okrog so stali vojaki, za njimi se je pa gnetlo nekaj tisoč ljudi.

Kralj in kraljica sta sedela zgoraj na prekrasnem prestolu, sodnikom in svetovalcem nasproti.

21

Vojak je ze stal na lestvi. Ko mu je pa hotel krvnik nadeti zanko okrog vratu,

je dejal, da je sicer ubog grešnik, da ima pa vendar poslednjo željo pred smrtjo. Rad bi pokadil pipo tobaka.

Saj bo poslednja pipa, ki jo bo pokadil na tem svetu. Kralj mu te želje ni hotel odbiti.

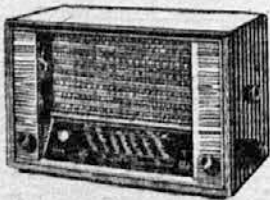
Tako je vojak vzel kresilo in ukresal ogenj.

22

Enkrat, dvakrat, trikrat!

DALJE PRIHODNJC

SABA RADIO

Preciznost in kvaliteta! Sodobni aparat z najpopolnejšim glasom!

Generalno zastopstvo in skladišče:
Radio Bremec, Celje

Zastopniki:

I. C. Kotar - Ljubljana, Miklošičeva c. 13.
Radio Lušicki - Maribor, Koroška 11
Radio Zupan - Mojstrana
Edvard Fischbacher - Trbovlje

